

A Miskolci Szimfonikus Zenekar Kodály-lemezéről

KODÁLY ZOLTÁN

Concerto zenekarra

Allegro risoluto – Largo – Tempo primo – Largo – Tempo primo

Szimfónia

I. Allegro – II. Andante moderato – III. Vivo

Nyári este

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Vezényel: Kovács László

HUNGAROTON CLASSIC, HCD 32723 (2013) DIGITAL

A Miskolci Szimfonikus Zenekar – Kovács László vezényletével – **Kodály Zoltán** méltatlanul ritkán játszott szimfonikus műveit rögzítette HUNGAROTON korongra. Azokat az alkotásokat, melyek megszületésük óta szilárd helyet sem itthon, sem külföldön nem tudtak kiharcolni maguknak a Kodály művek népszerűségi listáján annak ellenére, hogy kiváló külföldi zenei műhelyek/karmesterek felkérésére születtek, és bemutatóik is rangos körülmények között volt:

- a **Nyári este** átdolgozott változata 1930. április 3-án New Yorkban, a New York-i Filharmonikusok koncertjén Arturo Toscanini vezényletével,

- a **Concerto** 1941. február 6-án és 7-én a Chicago Symphony Orchestra műsorán Frederick Stock irányításával,

- míg a **Szimfónia** a Luzerni Fesztiválon 1961. augusztus 16-án Fricsay Ferenc vezényletével hangzott fel először a Svájci Fesztiválzenekar koncertjén.

A három zenekari művet hallgatva egyértelműen megállapítható, hogy Kodály ezekkel az opusaival tovább erősítette helyét a legegészségesebb lelkiületű szerzők (pl. Händel, Haydn, Dvořák) hallhatatlan csapatában, akiknek zenéje szintén mentes az emésztő neurózistól, a bonyolultságtól; életszeretetet, derűt áraszt.

I.

A chicagói zenekar félévszázados születésnapjára készült **Concerto** egybeszerkesztett alkotás. A Chicagói Szimfonikus Zenekar már korábban is műsoron tartotta Kodály műveit. 1928-tól nem kevesebb, mint hét évadban játszották el a *Háry János-szvitet*, a *Marosszéki táncokat*, a *Tedeumot* pedig egyszer. Az előadások mindegyikét a *Concerto* megrendelését kezdeményező Frederick Stock vezényelte, aki 1919-től 1942-ben bekövetkezett haláláig a Zenekar

igazgató karmestere volt. Nevéhez fűződik a közönség és a zenekar utánpótlásáról való különleges gondoskodás: gyerekkoncerteket indított be, és 1920-ban megalapította a Chicagói Zeneiskolások Zenekarát. A 20-as években többek között Ravel és Stravinsky is fellépett a zenekarral, és olyan ifjú titánok, mint az akkoriban szárnyait bontogató Vladimir Horowitz vagy Isaac Stern. Az 1940-41-es évadban Bartók Béla *II. zongoraversenyét* is megszólaltatta ezzel a zenekarral. Míg Kodály *Concertójából* tejjességgel kiszorult a világháborúba sodródó emberiség kétségbeesett hangja, addig a hasonló című és szintén amerikai zenekar számára (Bostoni Szimfonikusok) komponált és szintén II. világháború idején született Bartók *Concerto* döntően az említett súlyos kérdésekkel foglalkozik.

Kodály megérezte új opusának feledésre ítéltetett sorsát és soha nem látott elánnal igyekezett hangversenyeken és lemezeken karmesterként népszerűsíteni azt világszerte, de mindhiába.

Pedig a barokk concerto szövetszmódjának és gondolkodásmódjának a magyar folklór emlékeivel történő egybekomponálása igazi zeneszerzői bravúr! A Miskolciak a *Concerto* mívés partitúráját méltó módon keltették életre.

II.

A **Szimfónia** (1961) Kodály utolsó nagyszabású zenekari műve. Az ajánlással – In memoriam Arturo Toscanini „...*Is etenim saepenumero me adhortatus est...*” – Arturo Toscanini emlékének „...*Ő ugyanis gyakorta buzdított engem...*” Kodály nem csupán ösztönzőjére, a világhírű karmesterre emlékezik, hanem arra is, hogy az ő buzdítására készültek el a Szimfónia első vázlatai. 1963-ban Denijs Dille zenetörténésznek a Szimfónia megszületéséről a következőket nyilatkozta: *"Toscanini egyszer említette nekem, hogy szimfóniát keres, mert az összes létező szimfóniát előadta már. Nem tudtam más ismeretlen művet ajánlani, mint két Volkmann-szimfóniát. Azt kérdezte, miért nem tudok, miért nem akarok én szimfóniával próbálkozni. Vitatkoztunk: azt mondtam, hogy előregedett műfaj: erre azt válaszolta, hogy a műfaj nem öregedhet meg, ha új és eredeti tartalommal tudjál megtölteni."*

A Kodály életművet záró **Szimfónia** a Svájci Fesztiválzenekar tagjainak a felkérésre született. Willi Reich, a neves zenetudós-kritikus a Neue Zürcher Zeitung 1961. augusztus 18-i számában a bemutató után azt írta, hogy "ami ebben a háromtételes szimfóniában – amelynek zenei nyelve határozottan kitart a hagyományos tonális rend mellett – elsősorban nagyszerű és kiemelkedő, az az üde dallamosságnak és az erős érzelmi feszültségnek szerencsés találkozása. A mű dallamvilága részben a népzeneben, részben azonban a barokk muzsika hagyományaiban gyökerezik".

Ez a megállapítás is jelzi, hogy a *Concerto* és a *Szimfónia* édestestvérek, melyekben a XVIII. századi formavilág szintén mesteri összhangban van a népzenei ihletésű melódiáival. És ha hozzátesszük, hogy Kodály közel 80 éves volt a mű komponálásakor, valóságos szellemi bravúr előtt tiszteleghetünk!

Az ősbemutató karmestere Fricsay Ferenc (Budapest, 1914. augusztus 9. – Bázeli, 1963. február 20.) a Zeneakadémián többek között Bartók Bélától, Kodály Zoltántól, Weiner Leótól és Dohnányi Ernőtől tanult. Mint az alábbi lemezborító is mutatja, ihletett tolmácsolója volt pályafutása során Kodály művészetének világszerte.

III.

Az ajánlott korong repertoárján Kodály legkorábbi alkotás a **Nyári este**. „Ezt a darabot 1906-ban írtam meg először. [...] Ha most sikerült volna helyreütnöm, amit feleannyi idős koromban elhibáztam, azt egy nagy mesternek [Arturo Toscanini] köszönném. Az ő példája és munkára szólító szava rázta fel újra bennem azt a felelősségérzetet, azt az örök elégedetlenséget, amely szeretne mindent elülről kezdeni.” – írta Kodály az átdolgozott változat kispartitúrájának előszavában. Ez az előszó egyébként nincsen híján kérdőjeleknek, bizonytalanságoknak. „Időnként, ha szemügyre vesszük végzett munkánkat, mindenkinél élesebben látjuk a hibát, gyengeséget. Érezzük: ez ma jobban sikerülne, csak lehetne még egyszer megcsinálni. De idegenül nézünk régi magunkra, és ritka, tűnő perc az olyan találkozás a régi énnel, hogy van bátorságunk a szobrot szétzúzni és újra önteni.” Kodálynak volt bátorsága!

A Nyári este megszólaltatása nem könnyű feladat, ugyanis alaptempója Andante assai és ily módon nem más, mint egy nagyszabású lassú tétel. Breuer János szerint „a kompozíció megmerevedik, álomvilága menten szertefoszlik, ha az előadás nem érzékelteti a szólamok szinte megszakítatlan, szüntelen mozgását.” (*Kodály kalauz*). A Miskolci Szimfonikus Zenekarnak és karmesterüknek sikerült ezt a csapdát elkerülni. Előadásukra érvényes Balázs Béla feljegyzése a fiatal Kodály zenei jellemzőinek dialektikájáról: „[...] a téma lágysága és az anyag keménysége.”

Arturo Toscanini (1867–1957) többször is járt Magyarországon. Nevéhez kapcsolódik a *Psalmus Hungaricus* Los Angeles-i, bécsi és genfi, illetve a *Marosszéki táncok* New York-i, drezdai, londoni, Cincinnati-i, chicagói előadása. Barátságuk a zenén is túlmutatott. Példa erre, hogy világhírű karmester lánya Budapesten kötött házasságot: tanúnak Kodályt kérték fel, aki „nászajándékkul” a *Négy olasz madrigál* 3. darabját, a *Chi d’amore sente* címűt ajándékozta az ifjú párnak.

IV.

A Miskolci Szimfonikus Zenekarnak – Kovács László vezényletével – az utóbbi években folyamatosan jelent meg CD-je, amelyek közül ki kell emelni a teljes Weiner Leó- és az újonnan, 2011-ben indított Dohnányi Ernő-sorozatot. Remélhetőleg a most ajánlott korong, amely 62 perces emlékezetes összefoglalást ad Kodály zenekari alkotásairól éppen olyan sikeres lesz, mint a miskolci zenei műhely többi kiadványa.

Zelinka Tamás